КЫРГЫЗСТАҢҢА САХА КИНИГЭЛЭРИН БЫЫСТАПКАТА

Бишкек. Саҥа дьыл иннинэ Кыргызстан Республикатыгар Российскай Федерация культуратын уонна искусствотын күннэрэ үрдүк таһымнаахтык аастылар. Бу тэрээһиҥҥэ Российскай Федерацияттан дойду киин куоратын театрдарын артистара, культура уонна искусство биллиилээх деятеллэрэ, общественнай тэрилтэлэр бэрэстэбиитэллэрэ кытыннылар.

Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕын (Ил Түмэн) вице-спикерэ, М.К. Аммосов төрөөбүтэ 115 сыла туоларын бэлиэтииргэ анаан тэриллибит республикатааҕы комиссия бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Александр Жирков көҕүлээһининэн Кыргызстаҥҥа РФ культуратын уонна искусствотын күннэрин кэмигэр Кыргызстан Киин Национальнай библиотекатыгар Саха сирин туһунан кинигэлэр быыстапкалара тэрилиннэ. Кыргызстан Национальнай библиотеката Орто Азия дойдуларыгар биир саамай бөдөҥ уонна баай фондалаах библиотеканан биллэр. Бу библиотека актовай саалатыгар Саха сиригэр араас кэмҥэ тахсыбыт кинигэлэр хомуурунньуктара туруорулуннулар. Быыстапкаҕа сүрүн миэстэни саха фольклоругар, олоҥхоҕо анаммыт кинигэлэр уонна саха норуотун чаҕылхай уола, 1937 с. Киргизия компартиятын салайааччытынан үлэлээбит М.К. Аммосов туһунан кинигэ, хаһыат матырыйааллара ыллылар.

Быыстапка аһыллыытыгар Кыргызстан Национальнай библиотекатын актовай саалатыгар дьон толору муһунна. Олор ортолоругар кыргыз литературатын ытык кырдьаҕаһа, Чингиз Айтматов чугас үөлэннээҕэ, Кыргызстан народнай суруйааччыта, Кыргызстан Республикатын Геройа Бексултан Жакиев бэйэтинэн кэлэн эҕэрдэ – алгыс тылларын эттэ.

– Биһиги уруулуу норуоттарбыт, – диэтэ кини. — Билигин икки ардыбыт төһө да ыраах буоллар биһигини биир төрүттээхпит чугас оҥорор. Биһиги культурабыт төрдүгэр икки улуу айымньы – Манас уонна Олоҥхо бааллар. Биһиги Манаспыт өр кэмҥэ бобуура-хаайыыга сылдьыбыта. Ону киэҥ эйгэҕэ таһаарарга дьулуспут дьонтон биирдэстэринэн ыраах Хотугу сиртэн кэлэн биһиэхэ отутус сылларга кылгас кэмҥэ үлэлээбит саха киһитэ Максим Аммосов буолар. Максим Аммосов кыргыз норуота бэйэтэ государственностаах буоларыгар үөһээттэн эрэ дьаһалынан буолбакка, бэйэтэ ис-иһиттэн баҕаран үлэлэспитэ. Олохтоох кыргыз интеллигенциятын өрө тардар, салалтаҕа таһаарар туһугар кыһаллыбыта. Бу киһи аатын биһиги – аҕа көлүөнэ дьон үчүгэйдик саныыбыт. Мин саха сириттэн кэлбит Александр Жирков Кыргызстан сиригэр Максим Аммосов аатын үйэтитэргэ, Бишкек куоракка киниэхэ памятник туруорарга өр сылларга туруорсуутун өйүүбүн. Билиҥҥи ыччат маннык дьаһаныы суолтатын, инники өттүгэр кэскилин өйдүөҕэ диэн эрэнэбин».

Аксакал этиитин Кыргызстан биллиилээх эдэр общественнай деятелэ, КР культуратын министринэн үлэлии сылдьан К. Бакиев Президеннээн олордоҕуна уһуллубут, билигин КР Кинематографистарын союһун председателэ Садык Шер-Нияз, биллиилээх историк-краевед, профессор В.А. Воропаева, КР Национальнай библиотекатын директора Жылдыз Бакашева уо.д.а. өйөөн тыл эттилэр.

Быыстапкаҕа Кыргызстан Республикатыгар Российскай Федерация Посольствотын эпиэттээх үлэһиттэрэ сырыттылар. Посольство бэрэстэбиитэлэ Н.З. Калинина, РФ Посольствотын сүбэһитэ Л.Н. Дьяченко бу тэриллибит быыстапка Кыргызстаҥҥа Российскай Федерация культуратын уонна искусствотын күннэрин программатын байыппытын, норуоттар икки ардыларынааҕы сибээс бөҕөргүүрүгэр туһуламмытын бэлиэтээн тыл эттилэр.

Кыргызстан киин куоратын общественноһын сэргэ бэйэлэрин төрөөбүт дойдуларын туһунан кинигэлэр быыстапкаларын Кыргызстаҥҥа олорор биир дойдулаахтарбыт кэлэн көрөн, үөрэн-астынан бардылар.

Ил Түмэн вице-спикерэ быыстапканы үрдүк таһымнаахтык тэрийбиттэригэр Кыргызстан Республикатын Национальнай библиотекатын салалтатыгар истиҥник махтанна уонна библиотекаҕа Саха сирин туһунан тахсыбыт саҥа кинигэлэр хомуурунньуктарын бэлэхтээтэ.

– Бу быыстапка кыргыз уонна саха норуоттарын икки ардыгар урукку өттүгэр олохсуйан испит үтүө культурнай үгэстэри сөргүтэр баҕаттан тэрилиннэ, – диэтэ Александр Николаевич. – Эһиил М.К. Аммосов төрөөбүтэ 115 сыла бэлиэтэниэҕэ. Быыстапка биир соруга – М.К. Аммосов кимтэн кииннээх, туох-ханнык сирдээх-дойдулаах киһи Кыргызстан сиригэр кэлэн бырааттыы кыргыз норуотун бастыҥ бэрэстэбиитэллэрин кытта үлэлээн хамсаан ааспытын билиҥҥи кэм дьонугар билиһиннэрии. Үтүөнү умнубат, үгэстэрин кэспэт, бэйэтин ааспыт историятыгар дьоһуннаахтык сыһыаннаһар омук хаһан да сүтэн-өһөн биэриэ суоҕа.

Кыргызстан Национальнай библиотеката тарҕаппыт пресс-релиһигэр:

«Кыргызстаҥҥа ТССХ (СНГ) дойдуларын икки ардыларыгар уопсай информационнай, культурнай уонна гуманитарнай эйгэ сайдыытыгар улахан суолта ууруллар. Кыргызстан уонна Саха Республиката урутуруккуттан хардарыта өйдөһөр, доҕордуу сыһыаннаахтар.

Саха биллиилээх политическай уонна государственнай деятелэ М.К.Аммосов Саха республикатын төрүттээччитинэн уонна салайааччытынан буолар. Төрүт саха уола Аммосов Кыргызстан союзнай республикатын бастакы салайааччытын быһыытынан Кыргызстан историятыгар киирбитэ. 1937 с. бэс ыйыттан сэтиннэ ыйыгар диэри Киргизия КП(б) КК Бастакы секретарынан үлэлээбитэ. 1937 сыллаахха М.К.Аммосов репрессияланан, балыырга түбэһэн хааллыбыта уонна 1938 с. от ыйын 28 күнүгэр Москва куоракка ытыллыбыта. 1956 с. кулун тутар 7 күнүгэр ССРС Үрдүкү суутун Байыаннай коллегиятын быһаарыытынан үтүө аата өлбүтүн кэннэ тилиннэриллибитэ.

Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕын (Ил Түмэн) Председателин солбуйааччы Жирков А.Н. Кыргызстан Национальнай библиотекатыгар бэлэхтиир кинигэлэрэ политика, история уонна культура эйгэтин киэҥник хабар араас литератураттан тураллар. Олорго – ааспыт үйэ 20-с сылларыттан саҕалаан бүгүҥҥү кэми хабан норуот талбыт дьонун олохторун суолун көрдөрөр «Норуот талбыт дьоно» ыйынньык-кинигэ, үс кинигэлээх «Саха театрын Антологията», Киһи-аймах культурнай баайын быһыытынан Юнеско испиитэгэр киллэриллибит олоҥхотун биир айымньыта Д.М.Говоров тылыттан суруллубут икки кинигэлээх «Бүдүрүйбэт Мүлдьү Бөҕө». Бу кинигэлэр полиграфическай оҥоһууларынан уонна художественнай көстүүлэринэн үрдүк хаачыстыбалаах дьоһун таһаарыылар буолаллар», – диэн суруллубут.

Чаҕылхай Максим – М.К. Аммосов 2012 сылга төрөөбүтэ 115 сылын туолар. Ил Түмэн вице-спикерэ Александр Жирков Максим Аммосов аатын үйэтитиигэ Кыргызстан интеллигенциятын ортотугар общественнай инициатива көтөҕөн ыытар үлэтигэр өссө биир дьоһуннаах тэрээһин оҥоһулунна.

Ил Түмэн пресс-сулууспата

Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕын (Ил Түмэн) бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Александр Жирков «Саха КВН оскуолата» бастакы республикатааҕы кыһыҥҥы лааҕыр сабыллыытыгар сылдьан улуустартан кэлбит оҕолордуун көрүстэ.

«Саха КВН лигата» кэнники сылларга туспа суоллаах-иистээх, сыаллаах-соруктаах общественнай түмсүү быһыытынан киэҥник биллэн эрэр. «Дьон КВН ыччаты иитиигэ төһүү күүс буоларын өйдөөн эрэр,» – диир лига президенэ Геннадий Охлопков. Дэлэҕэ даҕаны, Саха КВН быйылгы Ыччат баалыгар Ил Түмэн иһинэн үлэлиир Ыччат парламенын кытары тэҥҥэ республикатааҕы ыччат бастыҥ түмсүүлэрин ортолоругар аатталыа дуо?

Саҥа дьыллааҕы сынньалаҥ кэннэ республика араас муннуктарыттан сүүстэн тахса оҕо «Бэс чагда» санаторийга «Саха КВН оскуолата» диэн бастакы республикатааҕы кыһыҥҥы лааҕырга муһунна. Тэрийээччилэринэн «Саха КВН лигата» общественнай түмсүү, общественнай оҕо холбоһуктарын сойуулаа уонна үөрэх министерствота буолаллар.

Бу оскуола номнуо үһүс сылын үлэлиир. Ол эрэн, бу иннинэ эдэр КВН-щиктар сайын мусталлара. Быйылгы кыһыҥҥы оскуола сүрүн сыалынан оҕолор оонньуур маастарыстыбаларын үрдэтии, КВН теориятын баһылаахын, сцена кистэлэҥнэрин билии буолар. Маҥнайгы сезон үөрүүлээх сабыллыытыгыгар КВН-щиктар бу биэс күн тугу баһылаабыттарын көрдөрөр күрэх буолла.

Саҥа кинигэ

Егор Петрович Пестряков — Дьөгүөр Түбэ саҥа тахсыбыт кинигэтин ырытан дьоһуннаах сыанабылы биэрбитэ кэрэхсэбиллээх. Биир дойдулаахпыт Дьөгүөр Түбэ кэнники үс сылга 4 кинигэни суруйан бэйэтин айар үлэтин салгыы сылдьарыттан биһиги үөрэбит эрэ.

Егор Петровиһы Саҥа дьылынан эҕэрдэлээн туран айымньылаах үлэтин салгыырыгар баҕарабыт. Хаһыаттарга да, радионан да куруук истэ-билэ сылдьабыт.

Н.Н. БАИШЕВ,
улуустааҕы ветераннар сэбиэттэрин председателэ

Саҥа дьыл эрэ иннинэ Саха сирин, Россия Суруйааччыларын уонна Суруналыыстарын союзтарын чилиэнэ, РФ ИДьМ бочуоттаах ветерана, СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, отставкаҕа тахсыбыт полковник Егор Петрович Пестряков өссө биир кинигэни бар дьонугар суруйан дьоһун бэлэҕи оҥордо.

МОДЬУ САНАА АРГЫҺА

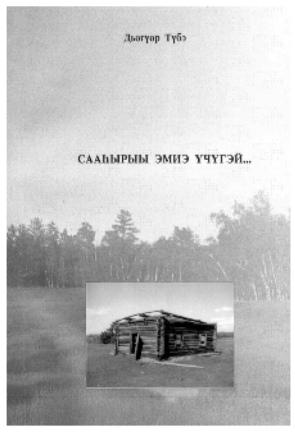

«Сааһырыы эмиэ үчүгэй» диэн ааттыын да кэрэ кинигэ Егор Петрович бэйэтин олоҕун туһунан кылгастык ахтыыларыттан таҥыллыбыт. «Мин Түбэм» диэн төрөөбүт түөлбэтин туһунан түһүмэххэ автор бэйэтин биһигин ыйаабыт сирин киэн туттан, хайҕаан суруйар. «Кирээһэп дьиэтэ дуо? Суох! Суох!» диэн түһүмэх Пестряковтар аҕалара туппут, Дьөгүөр төрөөбүт, олорбут дьиэлэрэ тоҕо нуучча киһитэ Грязев аатынан ааттаммытын быһаарар уонна чопчу түмүк тыллардаах бүтэр. Ону аахтаххытына билиэххит.

Оҕо сааһын, пионер эрдэҕинээҕитин, оскуолатааҕы үөрэҕин, төрөппүттэрин такайыыларын автор олус күндүтүк саныыр, онон бу темаҕа хас да түһүмэх киирбит. «Силиһэ сиппэтэх олоҕум оһуора» диэн дьикти ааттаах түһүмэх, кини үөрэхтэнэн суруйааччы, суруксут быһыытынан силиһаландаар бэлэхтээтэ.

Татьяна Федоровна аҕатын туһунан итии-истиҥ тыллардаах ахтыы оҥордо, нэһилиэгин бар дьонугар махтанна, сөбүлэһиэхтэрэ дии саныыбын. Ол — ыһыллыы, тоҕуллуу, албын уларыта тутуу туһунан суруйуу уонна автор итиниэхэ сыаната арыллар.

Егор Петрович бултуурун таптыыр киһи этэ. Ол сиэринэн «Байанай» диэн кэрчиги киллэрбит. Оттон ийэтин, бэйэтин туһунан суруйуулар эппиппит курдук, олоҕун усталаах туоратыгар ахтыбытын тоһоҕолоон чиҥэтэн биэрбиттэр дии санаатым.

Маны таһынан литература темата эмиэ хабыллыбыт. Уопсайынан, Егор Петрович модьу санаалааҕа, ыалдьа да сытан олохтон хаалсыбата, тугунан эмэ норуокка күүс-көмө буолбут киһи диир санаата хас кэрчик, түһүмэх аайы ырылыччы көстөр.

Кинигэ баара-суоҕа 200 экземплярынан таҕыста да, олус наадалаах, ыччакка туһалаах, былдьаһыктаах да буолуон сөп. Онон Егор Петровиһы өссө биир саҥа кинигэтинэн эҕэрдэлээн туран бары үчүгэйи , доруобуйаны баҕарыаҕыҥ, саҥа айымньыларын күүтүөҕүҥ.

Николай ПЕТРОВ,
литературнай критик

Улуус нэһилиэктэригэр

Аатырбыт олоҥхоһут, норуот ырыаһыта, 1939 с. ССРС Суруйааччыларын союһун чилиэнэ Егор Герасимович Охопков-Буоратай төрөөбүтэ 115 үбүлүөйдээх сылын туоларын ахтан-санаан аахарбыт биһиги ытык иэспит диэн Фрунзе нэһилиэгэр 2012 сыл Буоратай сылынан биллэрилиннэ. «Фрунзе нэһилиэгэ» МТ баһылыгын 2011 с. алтынньы 11 күнүнээҕи дьаһалынан «Сынньалаҥ киин» муниципальнай бюджетнэй тэрилтэҕэ Е.Г. Охлопков-Буоратай аата иҥэрилиннэ уонна дьаһалта таһыгар Буоратайга бюст турда.

БУОРАТАЙ СЫЛА

Олоҥхоһут төрөөбүт күнүгэр анаан тохсунньу 5 күнүгэр Фрунзеҕа үбүлүөйдээх тэрээһин ыытылынна. Ыалдьыттарынан Буоратай иппит кыыһа Парникова Татьяна Федоровна уонна бииргэ төрөөбүт убайын Охлопков Иван Герасимович сиэнэ Охлопков Роберт Семенович буоллулар.

Нэһилиэк аҕа баһылыга В.Н. Петров олоҥхоһут олоҕун, үлэтин сырдатан дакылаат аахта уонна кыыһыгар Татьяна Федоровнаҕа өйдөбүнньүк бэлэх, тыыннаах сибэкки туттарда. Үбүлүөйгэ үлэлэспит дьоҥҥо бочуотунай грамоталары туттартаата. Кэлбит ыалдьыттарга Буоратай 115 сааһыгар анаан үөрүүтүн үллэһиннэ. Роберт Семенович аймахтар аатталыттан абаҕаларын, эһэлэрин Егор Герасимович үтүө аатын үйэтитиигэ уонна үбүлүөйүн тэрийиигэ сыралаах, дьаныардаах үлэлэрин иһин барҕа махталы, бары үтүөнү баҕаран туран махтал суруктары В.Н. Петровка, А.Е. Охлопковаҕа, В.И. Мухинаҕа, П.Н. Ядрихинскаяҕа туттарда.

Салгыы Попов Вася «Норуот ырыаһыта, олоҥхоһута Е.Г. Охлопков-Буоратай туһунан ахтыылар» диэн дакылаат аахта. Анна Егоровна Охлопкова, Буоратай бииргэ төрөөбүт убайын Спиридон Герасимович Охлопков сиэнэ, нэһилиэк икки аатырбыт олоҥхоһуттарыгар анаан суруйбут «Киэн туттар дьоммут» диэн хоһоонун аахта. Библиотекарь Варвара Иннокентьевна Мухина Буоратай «Алантай Боотур» олоҥхотуттан быһа тардан аахта. Үөрүүлээх тэрээһиҥҥэ кыттыһан оҕолорбут Охлопков Тима, Бугаев Миша ыалдьыттары ырыанан эҕэрдэлээтилэр.

В.И. МУХИНА,
Фрунзе нэһилиэгин библиотекара